

KIZLARIN OKULA ERİŞİM VE DEVAM ORANLARININ ARTIRILMASI: İKNA SÜRECİ*

M. Cevat Yıldırım**
Nurettin Beltekin***
Tülay Talay Oral****

Öz

Geleneksel nedenlerin yanı sıra eğitimde artan değer kaybı, eğitilmiş işsiz sayısının artışı, sosyal, kültürel gibi nedenler kızların okullaştırılması önünde engel oluşturmaktadır. Bu engellerin etkisinin minimize edilmesine yönelik gerek ulusal gerek uluslararası bağlamda birçok etkinlik ve kampanya yürütülmektedir. Bu bağlamda kızların okullaştırılmasını artırmak için yeni yöntem ve teknikler işe koşulmaktadır. Bu tekniklerden biri de ikna sürecidir. Bu araştırmanın amacı, kız çocuklarının okullaştırılmasında ikna tekniklerinin etkisinin belirlenmesidir. Bu araştırmada, nitel araştırma yöntemlerinden eylem araştırması yöntemi kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış gözlem, doküman incelemesi ve yarı yapılandırılmış görüşme yöntemleriyle veriler toplanmıştır. Araştırmanın çalışma grubu, ölçüt örneklem yöntemiyle belirlenen Mardin ilinin Midyat ilçesindeki 20 eğitim koçundan oluşmaktadır. On bir eğitim koçuyla yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Eğitim koçları, ikna sürecinde 400 kız öğrenciye ve 300 aileye ulaşmışlardır. Bu görüşmelerde katılımcılara, projenin etkililiği, kız çocuklarının okullaşmasındaki dirençler, kız çocuklarının okullaştırılmasında kullanılan ikna türleri gibi konuları içeren dokuz soru sorulmuştur. Veriler, betimsel analiz ve içerik analizi teknikleriyle çözümlenmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre; ikna sürecinden sonra kız öğrencilerin başarısı, okula devam oranlarının ve okullaşma oranlarının arttığı, okul-aile arasında işbirliğinin geliştiği görülmüştür. Kız çocuklarının okullaşmasına yönelik birçok girişim ve çabaya karşın kızların önemli bir oranı hala okul dışındadır. Dolayısıyla, kızların okullaştırılmasına ilişkin etkili bir rehberlik, toplu bir ikna süreci ve güçlü bir kampanya yürütülmesine halen ihtiyaç vardır.

Anahtar Kelimeler: Dezavantajlı Öğrenciler, Eğitim Hakkı, Koçluk, Okullaşma

* Bu çalışma, 14-17 Eylül 2017 tarihleri arasında düzenlenen Şarkiyat ICSS'17 Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi'nde özet olarak sunulmuş olan tebliğin genişletilmiş şeklidir.

Makale Gönderimi Tarihi: 04.03.2018, Kabul Tarihi: 15.05.2018

Doi: 10.26791/sarkiat.401212

** Doç. Dr., Mardin Artuklu Üniversitesi, mcevatyildirim@gmail.com, ORCID ID: 0000-0003-0062-7826

***Yrd.Doç. Dr., Mardin Artuklu Üniversitesi, nbeltekin@yahoo.com, ORCID ID: 0000-0001-6121-2849

****Yüksek Lisans Öğrencisi, Mardin Artuklu Üniversitesi, ORCID ID: 0000-0002-5684-3838

INCREASING SCHOOL ATTEDANCE AND SCHOOLING RATES FOR GIRLS: PERSUASION PROCESS

Abstract

In addition to traditional, social and cultural reasons, factors such as value loss in education, increasing number of the educated unemployed have become barriers against the girls' schooling. Several activities and campaigns in both national and international context have been carried in order to decrease the effects of these barriers. New techniques and methods are being put into action to increase the rate of girls' schooling. One of these techniques is persuasion process. The purpose of the current study is to determine the effects of persuasion techniques on girls' schooling. Action research which is one of the qualitative researches was used in the present study. The data of the study were collected through semi-structured interview, document review and semi-structured observation methods. The study group consisted of 20 education coaches living in Midyat, Mardin province. They were chosen depending on the criteria sampling technique. Also, semi structured interviews were conducted with 11 education coaches. Education coaches reached 400 girls and 300 families during persuasion process. During these interviews, 9 questions about the effectiveness of the project, resistances against the girls' schooling and persuasion types used for girls' schooling were asked to participants. Descriptive and content analysis techniques were used to analyze the data. According to the results of the current study, it was seen that girl's success, the rate of girls' schooling and their attendance to the school increased and also the cooperation between school and family got better after the persuasion process. In spite of many attempts and efforts for girls' schooling, the considerable rate of girls is still out of the school. Thus, there is still a necessity for an effective guidance, a collective persuasion process and carrying a powerful campaign for girls' schooling.

Keywords: Disadvantaged Students, Right to Education, Coaching, Schooling

GİRİŞ

Eğitim, her birey için temel bir hak olarak kabul edilmektedir. Bu hak, hem ulusal hem de uluslararası hukuki düzenlemelerle güvence altına alınmıştır. Bununla birlikte eğitimin farklı kademelerinde bu temel hakkın elde edilmesine ilişkin çeşitli sorunlar yaşanmaktadır. Bunlardan biri, okullaşma (okula erişim) ve devam sorunudur. Bu sorunu ele almadan önce Türkçe alanyazında okullaşma ya da okullulaşma kavramlarının kullanılmasına ilişkin eleştirel bir bakışla açıklama yapılması yerinde olacaktır.

“Okullaşma” kavramı, alan yazında uzun zamandan beri kullanılmaktadır (Merter, 2007; Kocabaş, Aladağ ve Yavuzalp, 2004; MEB, 2017). Bu kavram, “okullaşmak durumu” şeklinde anlaşılmaktadır (Türk Dil Kurumu, 2017). Son yıllarda, 2011'den itibaren, bunun yerine “okullulaşma” kavramının kullanılmaya başlandığı göze çarpmaktadır (Adıgüzel, 2013; Engin Demir ve Çobanoğlu, 2012; MEB, 2011). Bu kavramın ise “okullulaşmak durumu” şeklinde anlaşıldığı görülmektedir (Türk Dil Kurumu, 2017). Son çalışmalara

bakıldığında Milli Eğitim Bakanlığının okullulaşma kavramını çok benimsemediği ve yeniden okullaşma kavramını kullanmaya başladığı görülmektedir (MEB, 2017). Okullaşma kavramı, İngilizce'deki "schooling" kavramının birebir Türkçeleştirilmiş şeklidir. Bu kavramın Türkçe dil yapısına uygun olduğunu söylemek güçtür. Okullaşma, "okula dönüşme" anlamına gelmektedir ya da bu anlamı çağrıştırmaktadır. Bu ise "schooling" kavramının anlamını karşılamamaktadır. Son zamanlarda Türk Dil Kurumunun Genel Türkçe Sözlüğü'nde de yer verilen okullulaşma kavramı ise okullaşma kavramına oranla "schooling" kavramının anlamını bir ölçüde karşılamaktadır. Fakat okullulaşma kavramı, schooling kavramının dilin doğallığına uygun olmayan bir biçimde tek bir kavramla Türkçeleştirme çabasının bir ürünü olarak oluşturulduğu söylenebilir. Bu durum ise dil kuralları ve anlaşılabilirlik açısından sorunlu görünmektedir. Oysa okullaşma (schooling), okula devam, okul terki gibi kavramlar genellikle ayrı anlamları ifade etmek için kullanılmaktadır. Schooling kavramı çoğunlukla "okula kayıt yapan öğrenci, okula kayıtlı öğrenci" gibi anlamlarda kullanılmaktadır. Dolayısıyla "schooling" kavramının anlamını okullaşma ya da okullulaşma kavramlarından daha iyi karşılayan ve yapısal açıdan Türkçe'ye de uyumlu olan "okula erişim" kavramının kullanılması daha uygun olacağı düşünülmektedir. Eğitime erişim kavramının tercih edilmemesinin nedeni ise bu kavramın okul dışındaki kurumları da kapsamasından ve daha genel anlam ifade etmesinden kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla bu çalışmada okullaşma ya da okullulaşma kavramı yerine okula erişim, okullaşma/okullulaşma oranı yerine ise okula erişim oranı kavramının kullanılması tercih edilmiştir.

Gerek Türkiye'de gerekse başka ülkelerde okula erişim, okula devam ve okul terki konularında çeşitli sorunlar yaşanmaktadır. Bu sorunların giderilmesine yönelik birçok çalışma yapılmaktadır ve çok sayıda proje hayata geçirilmektedir. Buna rağmen okula erişim ve devam oranları halen istenilen düzeyde değildir. UNICEF'e göre (2003), dünya genelinde ilköğretim çağındaki milyonlarca çocuk okul dışındadır. Bu çocukların büyük çoğunluğu kızlardan oluşmaktadır. Özbaş'ın belirttiği gibi (2012), kızların ilköğretimden gereğince yararlanmamaları ortaöğretime geçişlerini de engelleyen bir faktör haline gelmektedir. Kızların ilköğretimden gereğince yararlanamaması, onları erkeklere oranla sosyal adalet ve eğitim hakkı yönünden dezavantajlı konuma düşürmektedir.

Türkiye'de okula erişim oranlarının OECD ülkelerinin gerisinde olduğu ve okula erişim oranına tam düzeyde henüz ulaşamadığı bilinmektedir (Habacı, İncekara, Ürker, Atıcı ve Habacı, 2013). Okula erişim oranları artmasına rağmen halen okula erişemeyen çocuklar bulunmaktadır. Bütün çocukların nitelikli eğitime erişiminin sağlanmasına yönelik tedbirlerin alınması gerekmektedir (Eğitim Reformu Girişimi, 2017). Herkesin nitelikli eğitime erişim hakkını elde etmesi, aynı zamanda eğitimde fırsat eşitliğinin sağlandığı anlamına da gelmektedir (Gürel ve Kartal, 2015). Eğitimde fırsat eşitliğini olumsuz etkileyen birçok etken vardır. Bu etkenlerden biri de cinsiyet ayrımcılığıdır. Polat'a göre, cinsiyet ayrımcılığı eğitim alanında yaygın olarak görülmektedir (2008). Eğitimde toplumsal cinsiyet eşitsizliği olarak bilinen bu sorun, Türkiye'de eğitimin tüm kademelerinde mevcuttur. Eğitim kademelerinin yükselmesiyle sorunun artışı doğru orantılı olarak gerçekleşmektedir (Maya, 2013). Türkiye'de kızların okula erişim oranları gün geçtikçe artmaktadır (MEB, 2017). Buna karşın kızlar okula erişim konusunda erkeklere oranla dezavantajlı konumdadırlar. Polat, kızların

okula erişim oranlarının erkeklere göre daha düşük olduğunu belirtmektedir (2008). Bu dezavantajın geleneksel, kültürel, sosyal, eğitsel, eğitimli işsiz sayısının artışı gibi nedenlerden kaynaklandığı söylene de okula erişim sorunu yeni oluşan bir durum olmadığı ve uzun geçmişe dayandığı da bilinmektedir.

Kızların okula erişim sorunu, Osmanlı'dan günümüze gündemdeki yerini korumuştur. Bu sorun, çok önemli görülmesine rağmen halen varlığını sürdürmektedir. Kızların okula erişim oranları bazı bölgelerde/ülkelerde erkeklerin gerisinde kalmıştır (Köse, 2016). Devamsızlık, okul terki gibi durumlar bu sorunun artışına yol açsa da bunun asıl nedenleri çeşitli araştırmalarla ortaya konulmaya çalışılmıştır. Sunar'ın araştırmasında öğrenci devamsızlığı ve okul terkinin; öğretmen, okul, arkadaş, ailesel, kişisel ve toplumsal kaynaklı olduğu ve öğrencinin okula bağlılığını etkileyen önemli unsurlardan birinin stres olduğu belirlenmiştir (2016). Bu faktörler aynı zamanda kızların okula erişimini de olumsuz etkilemektedir.

Kızların okula erişimi ya da devamı konusunda toplumsal yargılar (Kocabaş, Aladağ ve Yavuzalp, 2004), ailelerin değer yargıları (İlhan Tunç, 2009; Yavuz, Özkaral ve Yıldız, 2016), kültürel özellikler, dini inançlar (Çal ve Karaboğa, 2017), töre (Karadağ ve Balkar, 2015), ailelerin ekonomik sorunları, model olacak kadın sayısının çok az olması ya da olmaması (Çal ve Karaboğa, 2017; UNICEF, t.y.), okul ve sınıf yetersizliği, okulların uzaklığı ve fiziki yetersizliği, geleneksel cinsiyet ayrımcılığı, çocuk işçiliği gibi temel engeller bulunmaktadır (UNICEF, 2012, t.y.). Başka bir ifadeyle, kızların okula erişimlerinde sosyo-kültürel, politik, ailesel ve okula ilişkin faktörler engel oluşturmaktadır (Adıgüzel, 2013; Engin Demir ve Çobanoğlu, 2012). Sosyo-kültürel faktörlerde, geleneksel yapı, toplumsal cinsiyet algısı, çevrenin etkisi gibi özellikler ön plana çıkmaktadır. Okulla ilgili faktörlerde, okulun fiziksel ve sosyal imkanları, okul ortamı ve eğitim uygulamaları rol oynamaktadır. Aile faktörüne bakıldığında, ailelerin değerleri, aile yapısı, ebeveynlerin eğitim düzeyi, ailenin eğitime ilişkin tutumu gibi hususlar öne çıkmaktadır. Ekonomik faktörlerde, yoksulluk, çocuk işçiliği, mevsimlik göçler; politik faktörlerde ise eğitim politikalarına yönelik güvensizlik, kılık kıyafet sorunu, dil problemi gibi özellikler dikkat çekmektedir (Engin Demir ve Çobanoğlu, 2012).

Kızların okula erişimi ya da devamı konusundaki engellerin etkisinin minimize edilmesine yönelik gerek ulusal gerekse uluslararası bağlamda birçok etkinlik ve kampanya yürütülmüştür/yürütülmektedir. Bu etkinliklerden bazıları şunlardır: Kız Çocuklarının Okullulaşmasına Destek Kampanyası ya da Haydi Kızlar Okula!, Özellikle Kız Çocuklarının Okula Devam Oranlarının Artırılması Projesi, Özellikle Kız Çocuklarının Okullulaşma Oranının Artırılması Projesi. Bu bağlamda kızların okula erişimini ve devamını artırmak için yeni yöntem ve teknikler işe koşulmaktadır. Kızların okula erişimini ve devamını artırma yollarından biri de iknadır. Alan yazında ikna ile ilgili benzer ya da farklı birçok tanımlama yapılmıştır. Genel bir tanımlama yapmak gerekirse Hogan'ın ifade ettiği gibi ikna insanların görüşlerini, düşüncelerini ve davranışlarını etkileme sürecidir (2007). Bu süreç, duygusal ve bilişsel tutumun değişimini sağladığından başarılı bir etki olarak nitelendirilmektedir (Demirtaş Madran, 2012). Hem mesleki hem de günlük yaşamda bilinçli ya da bilinçsiz bir şekilde birçok ikna teknikleri kullanılmaktadır. İkna sürecinde, eldeki bilginin ve kanıtların

yapılandırılması, konuşma tarzı, beden dili ve iletişim öğelerinin etkili olarak kullanılması gibi hususlar dikkate alınmaktadır (Demirtaş, 2004). Aristoteles'in de ikna sürecinde kaynak, mesaj, alıcının duyguları gibi faktörlere dikkat çektiği bilinmektedir. İkna sürecinin başarılı olmasında kaynağın iyi ve güvenilir insan olması, mesajların alıcıların inançları dikkate alınarak şekillendirilmesi, alıcıların duygularının kavranması ve bu duyguların amaçlar doğrultusunda harekete geçirilmesi önem taşımaktadır (Pratkanis ve Aronson, 2008). İkna sürecinde yararlanılan çok sayıda strateji, yöntem ve teknik bulunmaktadır. İknanın amacı, kullanılacak strateji, yöntem ve tekniklerin belirlenmesinde etkili olabilmektedir.

İknanın paradigması alt yapı, temeller, hazırlık, sunum ve sonuç olmak üzere beş aşamada sınıflandırılmıştır. Alt yapı, kazan kazan felsefisi üzerine inşa edilir ve buna bağlı olarak sonuç aşamasında da kaybedenin olmadığı yani kazan kazan olarak ifade edilen tarafların hepsinin kazanması hedefine ulaşılmasıdır. Temeller, ikna teknikleri ya da süreci ile ilgili temel bilgileri öğrenme aşamasıdır. Hazırlık, bilgi toplama, mesajı hazırlama ve kendini açma aşaması olarak ifade edilmektedir. Sunum ise dostça ilişki kurma, güçlü sunum, süreci başarılı yürütme ve dirençlerle baş etmeyi kapsayan aşamadır (Hogan, 2007).

Alan yazın incelendiğinde, iknanın etik olup olmadığına ilişkin farklı görüş ve yaklaşımlar ortaya atılmıştır. Platon ve Kant gibi filozoflar iknayı ahlaka aykırı bulmuşlardır. Bunların aksine bazı filozoflar iknanın ahlaka aykırı bir tarafının olmadığını ileri sürmüşlerdir. Üçüncü görüşe göre ise iknanın tamamıyla ahlaka uygun ya da tamamıyla ahlaka aykırı olduğu söylenemez (Demirtaş Madran, 2012). İknacıların konumu, diğer bireylerle kurdukları ilişkiler, sözlerini yerine getirme, oluşturduğu etkiler nedeniyle gerçekleştirmeleri gereken çok sayıda etik sorumluluk bulunmaktadır. Bununla birlikte hedefe düşen etik sorumluluklar da vardır (Demirtaş Madran, 2012; Larson, 2010). İkna sürecinin tüm aşamalarında etik ilkelere uyulup uyulmadığına ve iknanın amacına bakılarak ahlaka aykırılığın olup olmadığından söz edilebilir. Dolayısıyla, iknanın amacıyla ilgili etik bir sorun yoksa ve ikna sürecinde bütün yönleriyle etik ilkeler dikkate alınmışsa ahlaka aykırılığın olduğu söylenemez.

Çal ve Karaboğa'ya göre ailelere yönelik ikna, kızların okula erişimine ve devam etmelerine yönelik engellerin kaldırılması ya da kızların okula erişiminin ve devamlarının sağlanmasında işe koşulmalıdır (2017). Bu bağlamda ev ziyaretleri yapma, velileri ve öğrencileri okula davet etme, okulda etkinlikler düzenleme, anne-baba toplantılarını gerçekleştirme, toplum aktörlerinin desteğini alma gibi tekniklerin kullanılması kızların okula erişimi ve devamı konusunda ailelerin ikna olmasını kolaylaştıracaktır (Erol, 2006). Alan yazın incelendiğinde, kızların okula erişimi ve okul terki konularında derleme, nitel ve nicel yöntemlerin kullanıldığı bazı araştırmaların yapıldığı görülmektedir (Bora ve Taş, 2017; Buyankara, 2015; Çal ve Karaboğa, 2017; Köse, 2016; Özbaş, 2012). Nitel çalışmalarda genellikle doküman incelemesi, durum çalışması ve olgubilim desenlerinin kullanıldığı görülmektedir (Adıgüzel, 2013; Bora ve Taş, 2017; Maya, 2013; Yavuz, Özkaral ve Yıldız, 2016). Yapılan araştırmaların çoğu durum tespitine yönelik gerçekleştirilmiştir. Kızların okula erişimine ve devam oranlarının artırılmasına ilişkin birçok proje yapılmasına rağmen uygulamaya ve uygulamanın geliştirilmesine yönelik araştırmaların sayısı çok sınırlıdır. İkna teknikleri kullanılarak sürecin gidişatı bir diğer ifadeyle eyleme yönelik Türkiye'de

gerçekleştirilen herhangi bir araştırmaya rastlanmamış olması, bu araştırmayı önemli kılmaktadır. Aile ziyaretleri ve birebir iletişim gibi tekniklerle kızların okula erişiminin ve devamının bireysel/toplumsal açıdan öneminin bütün boyutlarıyla sunumu ve eğitim/okul ortamlarında gerçekleştirilen iyileştirmelerin gündeme getirilerek ailelerin endişelerinin giderilmesi kızların okula erişim ve devam oranlarını artıracakı düşünülmüştür. Bu araştırmada, ikna süreci araştırmalarla ortaya konulan kültürel endişe ve tereddütlerin giderilmesi ve kızların okula devamlarının sağlanmasının önemini ayrıntılı olarak aile ziyaretleriyle gerçekleşen birebir görüşmeler, okullarda verilen seminerler gibi yöntemlerle açıklanmasını kapsadığından, veliler-aileler sürecin bir parçası olarak kabul edildiklerinden ve araştırma süresince etik ilkelere uyma konusunda gerekli özen gösterildiğinden sürecin ahlaka uygun yürütüldüğü düşünülmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, kız çocuklarının okula erişimlerinin artırılmasında ikna sürecinin etkisini belirlemektir. Bu bağlamda aşağıdaki alt amaçlar saptanmıştır:

- (i) Kız çocuklarının okullaşması sorununu tanımlamak
- (ii) İkna süreci
- (iii) Projenin başarı ve etkililiği

YÖNTEM

Bu araştırma, eylem araştırması şeklinde desenlenmiştir. Yasal zorunluluklara rağmen kızların eğitime erişimlerinin ve devamlarının kalıcı ya da etkili bir şekilde sağlanamadığı ve özellikle ekonomik durumu düşük olan ailelere her bir öğrenci için verilen parasal destek ise belli bir oranda özendirici etkiye sahip olsa da problemin tamamen ortadan kaldırılmasında yeterli olmadığı görülmektedir. Ailelerin-velilerin çoğunlukla kültürel faktörlerden kaynaklanan endişelerinin giderilmesinin, yerel aktörlerin desteğinin alınmasının ve ikna sürecinin ya da söz konusu problemin çözümü için eylem araştırmasının işe koşulmasının yararlı olacağı bir başka ifadeyle daha kalıcı bir çözümün sağlanmasına katkı sağlayacağı düşünülmüştür. Eylem araştırması, uzun bir geçmişe sahiptir ve genellikle nitel araştırma yöntemi olarak ele alınmaktadır. Stringer eylem araştırmasını, eğitim uygulamalarını geliştirme ya da eğitim ile ilgili sorunları çözüme kavuşturma amaçlı sistematik ve döngüsel bir araştırma süreci olarak tanımlamaktadır (2004). Gürgür ise benzer şekilde eylem araştırmasının temel amacının var olan durumu geliştirme, iyileştirme ya da çözüme ulaştırmak olduğunu vurgulamaktadır. Bu araştırmaların Piggot-Irvine, Kemmis ve McTaggart, McNiff, Stringer, Mills gibi birçok modeli bulunmaktadır (2016). Bu araştırmada, Johnson (2014) tarafından açıklanan problem çözme olarak eylem araştırması modeli kullanılmıştır. Bu model, problemi belirleme, çözüm bulma ve çözümü sınama aşamalarından oluşmaktadır. Bu aşamaların bu araştırmada nasıl gerçekleştirildiğine ilişkin açıklamalar süreç alt başlığında verilmiştir.

Araştırmacıların Rolü

Araştırmacılarından biri, eylem araştırmasının uygulanması aşamasına aktif olarak katılmıştır ve eylemlerin gerçekleştirilmesini koordine etmiştir. Diğer iki

araştırmacı ise eylem araştırmasının bütün aşamalarında uzman olarak destek vermişlerdir ve özellikle problem çözümünün eylem araştırması olarak planlanması ve raporlama sürecini yürütmüşlerdir.

Çalışma Grubu

Çalışma grubu, ölçüt örnekleme yöntemiyle belirlenmiştir. Okula hiç gönderilmeyen, geç gönderilen, okula gidip devam edemeyen, okul terki riski bulunan ve bunlara bağlı olarak okul başarısı düşük olan gruplarda yer alan kızlar ve kızların ailelerine ulaşılmıştır. Bu kapsamda Mardin ilinin Midyat ilçesi ve köylerinden 400 kız öğrenci ve 300 aile başka bir ifadeyle ilçe merkezindeki 6 ilkokul ve 9 ortaokul ile ilçenin köylerindeki 15 ilkokul ve 7 ortaokul olmak üzere toplam 37 okul çalışma kapsamına alınmıştır. İkna süreci, okula erişim ve devamın önemi gibi konularda seminer almış 20 eğitim koçu ile gerçekleştirilmiştir. Eylemin sınanması aşamasındaki gözlemler ve deneyimler konusunda 11 eğitim koçuyla yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmelere katılan eğitim koçlarına ilişkin bilgiler Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1: Eğitim Koçlarına İlişkin Bilgiler

Kod No	Cinsiyeti	Yaşı	Eğitimi	Bölümü
K1	K	21	Lisans	Fen Bilgisi Öğretmenliği
K2	K	25	Lisans	Sosyoloji/Pedagojik Formasyon
K3	E	23	Lisans	Fen Bilgisi Öğretmenliği
K4	K	23	Lisans	Fen Bilgisi Öğretmenliği
K5	K	28	Lisans	Okul Öncesi Öğretmenliği
K6	K	28	Lisans	Okul Öncesi Öğretmenliği
K7	K	21	Önlisans	Çocuk Gelişimi
K8	K	22	Önlisans	Çocuk Gelişimi
K9	K	28	Lisans	Türkçe Öğretmenliği
K10	E	32	Lisans	Kimya
K11	E	23	Lisans	Fen Bilgisi Öğretmenliği

Veri Toplama Araçları

Verilerin toplanmasında yarı yapılandırılmış gözlem ve görüşmeler ile doküman incelemesi yöntemleri kullanılmıştır. Bir araştırmacı ve eğitim koçları tarafından

Yarı yapılandırılmış gözlemler yapılmıştır. Yarı yapılandırılmış gözlemlerde, ailelerin bakışı, toplum aktörlerinin etkisi, seminerlerin katkısı, ikna sürecinin başarısı gibi ana başlıklar temel alınmıştır. Aile ziyaretlerinde yapılan görüşmeler ve seminerler sırasında da gözlemler yapılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmelerde eğitim koçlarına, eylemin etkililiği ve sonuçları, kızların eğitime erişimindeki dirençler, kızların eğitime erişiminde yararlanılan ikna türleri gibi konuları içeren dokuz soru sorulmuştur. Doküman incelemesi kapsamında ise eğitime erişimi sağlanan kızların sayısı, risk kapsamındaki kızların okula devamının artırılma oranı, devam oranı artırılan öğrencilerin başarı durumlarında gözlenen değişiklik gibi verilerin elde edilmesi amaçlanmıştır. Bu amacın gerçekleştirilmesinde devam çizelgesi, öğrenci not çizelgeleri gibi istatistiklerden yararlanılmıştır.

Süreç

Eylem araştırması süreci üç aşamadan oluşmuştur: (i) Araştırmacıların gözlemleri ve alan yazından elde edilen veriler doğrultusunda problem belirlenmiştir. Kızların eğitime erişim ve devam oranlarının istenilen düzeyde olmadığı, bu problemi tetikleyen toplumsal yargılar, töre, ailelerin değer yargıları, eğitim politikalarına güvensizlik gibi bazı faktörlerin bulunduğu tespit edilmiştir. (ii) Hem gözlem hem de alayazındaki araştırma sonuçlarına dayalı olarak problemin çözümünde ikna stratejilerinin işe koşulmasının yararlı olduğu kanısına ulaşılmıştır. Problemin çözümü ve ikna süreci, “okula erişemeyen, devam etmeyen ya da okul terki riski bulunan kızların tespiti, eğitim koçlarına yönelik seminer düzenlenmesi, risk kapsamındaki ailelerin ziyaret edilmesi ve birebir görüşmelerin yapılması, yerel aktörlerden Sivil Toplum Kuruluşlarının ve Kamu Kurumlarının desteğinin alınması, okula kaydolmamış kızlara yönelik telafi eğitiminin yapılması, okula erişimin ve devamın önemine ilişkin öğrencilere seminerler verilmesi, süreç hakkında eğitim koçlarıyla görüşmelerin yapılması ve sonuçlara ilişkin dokümanların incelenmesi” aşamalarından oluşmuştur. (iii) Çözümün sınanması, Ekim 2015 – Ekim 2016 arası gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda, 20 eğitim koçuna konunun önemi ve dikkat edilmesi gereken hususlar hakkında 3 günlük seminer verilmiştir. Seminerde eğitim koçlarına alanda yardım edecek bilgi ve becerileri içeren rehberlik, iletişim, ikna stratejileri gibi konular yer almıştır. Seminere Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Felsefe ve Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık bölümlerinden iki akademisyen vermiştir. Belirlenen 400 kız öğrenciye bir diğer ifadeyle 300 aileye ulaşılmış, aileler ziyaret edilmiş, birebir görüşmeler yapılmış ve konunun önemi hakkında farkındalık sağlanmıştır. Okula erişim ve okula devam için 15 Sivil Toplum Kuruluşunun ve 10 Kamu Kurumunun desteği alınmıştır. İlçe merkezinde ve altı beldede bir ya da iki gün süreyle başarılı olmuş kadınlarla ilgili fotoğraf sergisi düzenlenmiştir. Okula erişim ve devamın önemine ilişkin farkındalığın artırılması amacıyla öğrencilere sekiz seminer farklı okullarda verilmiştir. Raporlamada yararlanılmak üzere eylem sürecine ilişkin gözlem ve deneyimler konusunda 11 eğitim koçuyla yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Okula erişimi sağlanan öğrenci sayısı, devam oranları, eğitime erişimi sağlanan 50 kız öğrenciye yönelik telafi eğitimi ve bunun akademik sonuçları gibi konularda dokümanlar elde edilmiştir. Sınanan çözüme ilişkin bulgular ya da raporlama, bulgular ve yorum başlığı altında açıklanmıştır.

Verilerin Analizi

Veriler, betimsel ve içerik analizi yöntemleriyle çözümlenmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Yarı yapılandırılmış görüşme sorularının belli ölçüde dikkate alınması ve doğrudan alıntılarla eğitim koçlarının görüşlerine yer verilmesi yönünden betimsel analizden, yeni tema ya da alt temaların oluşturulması yönüyle de içerik analizinden yararlanılmıştır. Alıntıların hangi eğitim koçuna ait olduğunu göstermek için K1, K2, ... K11 şeklinde kodlama yapılmıştır. Bu çalışmada yarı yapılandırılmış gözlem verileri ile yarı yapılandırılmış görüşme verileri örtüşmüştür ve birbirinin bütünleyicisi olmuştur. Bu nedenle bulgular ve yorum bölümünde yarı yapılandırılmış gözlem verilerinin yarı yapılandırılmış görüşme verileri içerisinde verilmesi tercih edilmiştir. Doküman incelemesi verileri ise uygun temanın/temaların altında açıklanmıştır.

Geçerlik ve Güvenirlik

Geçerlik ve güvenirliliğin artırılması için yapılan işlemlerden bazıları şunlardır: (i) Araştırmacılar, eylem araştırması sürecinde doğrudan ya da dolaylı olarak rol almışlardır. (ii) Veri çeşitlenmesini sağlamak amacıyla, yarı yapılandırılmış gözlem, yarı yapılandırılmış görüşme ve doküman incelemesi yöntemleri kullanılmıştır. (iii) Yarı yapılandırılmış görüşme soruları ile ilgili eğitim bilimleri alanında üç öğretim üyesinin görüşü alınmıştır. (iv) Yarı yapılandırılmış görüşmelerden önce bir eğitim koçuyla pilot görüşme yapılmıştır. (v) Yarı yapılandırılmış görüşme verileri ile ilgili katılımcı teyidi tekniği kullanılmıştır. (vi) Veriler, iki araştırmacı tarafından bağımsız olarak analiz edilmiştir ve raporlanmıştır. Bulgular, karşılaştırılarak görüş birliğine varılmıştır. (vii) Eylem araştırmasının tüm aşamaları ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

BULGULAR VE YORUM

Bu bölüm üç tema ve alt temalar şeklinde ele alınmıştır.

Birinci Tema: Problemin Tanımlanması

Bu tema iki alt temadan oluşmaktadır (Tablo 2).

Tablo 2: Birinci Tema ve Alt Temalar

Tema Adı	Alt Temalar
Problemin Tanımlanması	Kızların okula gönderilmesinde rolü olan aktörler
	Kız çocuklarının okula gönderilmesi konusundaki engeller, dirençler ve endişeler

Bu temada, “kız çocuklarının okula gönderilme konusundaki endişeler, okula ilişkin algı, engeller ve kız çocuklarının okula gönderilmeme nedenleri başka bir ifadeyle bu konudaki dirençler” saptanarak sorun tanımlanmaya çalışılmıştır. Bu tanımlama iki alt tema altında açıklanmıştır.

Kızların okula gönderilmesinde rolü olan aktörler: Ailelerin çocukları okula göndermemeleri konusunda okula ve kızların okumasına ilişkin algı ve tutumları önemli bir faktör olmaktadır. Bu durum ailelerin dirençlerini belirlemektedir. Kırsal bölgelerde yaşayan insanlarda genel olarak algı, aile reisinin baba veya daha büyük dede, amca gibi bireylerin olduğu görüşü hakimdir. Kırsalda yaşayan kız çocuklarının okula gönderilmesinde en büyük rolü olan kişilerin baba, dede ve büyük amcanın olduğunu söylemek mümkündür. Nitekim araştırmaya katılan eğitim koçlarının kız çocuklarının okula gönderilme konusundaki rolü olan kişilere ilişkin anlatımlarında da bunu görmek mümkündür. Diğer bir ifadeyle direncin kaynakları olan kişiler aşağıdaki gibi ifade edilmişlerdir:

“Kız çocuklarının okula gönderilmesinde rolü olan, karar veren, söz sahibi olan kişinin genellikle babaları olduğunu gözlemledik, yaptığımız görüşmelerde de bunu belirgin bir şekilde fark ettik.” (K3).

“Özellikle kız çocuklarının aileleri çocuklarının okula gitmesini istemiyorlarsa, çocukların bu karar karşısında hiçbir şey yapamadıklarını gördük.” (K8).

“Kız çocuklarının okula gitmesinde rolü olan en büyük etken bence çevresidir, kız çocuklarını okula gönderme taraftarı değiller.” (K10).

“Kız çocuklarının okula gitmelerine ve devam sağlamalarındaki en büyük rolü olanlar kesinlikle ailelerdir, ancak yaptığımız saha çalışmasında gördük ki aileler kız çocuklarının okullaşmasından yana değil.” (K11).

Eğitim koçları, kız çocuklarının okula gönderilme konusundaki rolü olan kişilerin, anne, baba ve yaşadıkları ortamdaki çevrelerinin olduğunu ifade etmişlerdir. Sözelimi bu durumu K4, “çoğu ailenin kız çocuklarının okula gitme taraftarı olmadıklarını gözlemledik” şeklinde ifade etmiştir. Benzer bir saptamayı K6, K8, K9 ve K10 de yapmıştır.

Kız çocuklarının okula gönderilmesi konusundaki engeller, dirençler ve endişeler: Kız çocuklarının okula gönderilmemesine ilişkin çeşitli nedenler sıralanmaktadır. Kız çocuklarının okula gönderilmemesi adeta bir tutum haline gelmiştir. K3 bu tutumun bir tercih olduğunu belirtmiştir. “Özellikle kırsal bölgelerde aileler kız çocuklarını okula gönderme taraftarı değiller, ailelerin kızlara kıyasla erkek çocuklar konusunda daha fazla beklenti içinde oldukları gözlemlendi. Bu tercih bölgede kızların erken evlendirmeleri ile ilgili olduğu dolayısıyla zaten evlenecek olan kızların okula gitmeleri gereksiz görülmektedir.”. K2 ve K7’nin ifadelerinde de bunu görmek mümkündür:

“Aileler dış etkenlerden dolayı kız çocuklarını okula göndermeye sıcak bakmıyor ve göndermiyor, özellikle bölgede kız çocuklarının erken evlendirilmelerinin büyük bir etkisi var.” (K2).

“Aileler daha çok erkek çocukların üzerine titrediği için kız çocuklarının okullaşmalarına karşı soğuk tavır takınıyorlardı, çoğu aile için kız çocukların erken yaşta evlenmeleri daha iyi bir sonuç, ancak onlarla yaptığımız görüşmeler ve ikna çabalarımız sonucunda onlara bunun doğru bir seçim olmadığını açıkladık ve bakış açılarının değiştirmelerine neden olduk.” (K7).

K1 kızlara ilişkin “Kız çocuğu, annesine ev işlerinde yardım eder” şeklinde ifade edilebilecek bir tutum ile karşılaşmıştır. Bu aslında toplumda kadının yeri tartışmasında geleneksel tutumun kendini sürdürme çabası olarak değerlendirilebilir. Bir bakıma okulun “kadının yeri evidir” yaklaşımını tehdit ettiği şeklinde algılandığı anlaşılmaktadır. K5, “Çoğu aile kız çocuklarının okumasını istiyorlar ancak bazı belli başlı sorunlardan dolayı ailelerin okula gönderme konusunda bakış açıları negatifti. Yaptığımız görüşmeler ve ikna çabalarından sonra durumu tersine çevirmeyi başardık.” şeklinde beyanda bulunmuştur. K6, “Ailelerin kız çocuklarının okula gönderme konusunda olumsuz bakış ve algılarını ortadan kaldırarak bu konuya olumlu bakmalarını sağladık.” şeklinde görüş belirtmiştir. Bu eril tavrın baba tarafından gösterildiğini de görmekteyiz. K11 ise görüşünü, “Velilerin neredeyse hepsi özellikle aile babasının kız çocuklarının okula gitmesine olumsuz baktığını gördük, ancak yaptığımız çalışmalar ve aile ziyaretleri ayrıca birebir görüşmeler sonucunda bu olumsuz bakış açılarında değişimler olduğunu gözlemledik.” şeklinde ifade etmiştir.

Eğitim koçları, ailelerin kız çocuklarının okula gönderilmesi konusundaki tutum ve düşüncelerini, kız çocuklarının okula devam etmesi yerine evde ev işlerine yardım etmesinin daha mantıklı olduğunu ya da erken yaşta evlenmeleri gerektiğini düşünen ve kız çocuklarının okula gitmesine olumsuz bakan ailelerin olduğu, ailelerin erkek çocuklarına daha düşkün olduklarından kız çocuklarını ikinci plana attıklarını gözlemlediklerini vurgulamışlardır.

Eğitim koçlarına göre kız çocuklarının okula gönderilme konusundaki dirençlerin başında anne babaların herhangi bir neden belirtmeksizin takındıkları olumsuz tutum gelmektedir. Nitekim bunu eğitim koçlarının görüşlerinde görmek mümkündür:

“Kız çocuklarının okula gitme durumu ilk olarak anne ve babadan başlar. Anne ve babanın çocuğu okula göndermek istemesi, yönlendirmesi gerekir. Okuldaki rehber öğretmen tarafından gerekli ilginin gösterilmesi, kız çocuklarının erkek çocuklara göre daha hassas olduklarından uygun bir dille konuşulması ve doğru şekilde yönlendirilmesi etkili olur.” (K1).

“Özellikle anne ve babanın okula karşı olumsuz tutum sergilemesi, kız çocuklarında bu nedenlerden dolayı okula karşı olumlu ve pozitif yaklaşmadıklarını gördük.” (K3).

“Özellikle kız çocuklarının aileleri çocuklarının okula gitmesini istemiyorlarsa çocukların bu karar karşısında hiçbir şey yapamadıklarını gördük.” (K8).

“Gözlemediğim kadarıyla ailelerin kız çocuklarını okutma konusunda gerektiği kadar direnç göstermediklerine tanık oldum.” (K9).

“Ailenin okula olumsuz bakış açısı öğrenciye yansıyor, her ne kadar içinde okula gitme isteği olsa bile bunu ailesine özellikle babasına söyleyemeyen ve yansıtamayan birçok kız öğrenciyle karşılaştık. Ancak yaptığımız birebir görüşmelerde onların bu korkuları yenmelerine yardımcı olduğumuz gibi ayrıca ailelerini ikna çabalarımız başarılı sonuçlar verdi.” (K10).

Aslında bu nedensizliğin izleri K7'nin bulgularında ortaya çıkmaktadır. Aileler kız çocuklarının okula gidip-gitmeme arasında bir fark görmemektedirler. “Ailelerde kız çocuklarının okula gidip gitmemesi arasında bir fark olmadığı algısı vardı. Özellikle baba ile yapılan ikna görüşmelerinde azda olsa bu algıyı ortadan kaldırdığımızı düşünüyorum.” (K7). Diğer eğitim koçlarının saptamalarında ailelerin nedenleri belirginleşmektedir. Başka araştırmalarda da ortaya çıkan ekonomik sebepler, kızların okula geç başlamaları diğer bir ifade ile yaşlarının büyük olması ve “kız olmaları” gibi engeller saptanmıştır. K2 “kızların yaşı ve ailelerin maddi zayıflığını”, K5 “maddi imkânsızlıklar ve cinsiyet ayrımının” ve K6 ise “sosyo-kültürel ve ailelerin maddi imkânsızlığını” en sık karşılaşılan engeller/dirençler olarak ifade etmişlerdir.

Bölgede kış koşullarının çocukların okula gitmesi önünde ciddi bir engel olarak ortaya çıkmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığının taşınabilir eğitim kapsamında merkez köylerde okul açarak öğrencileri çevre köylere taşınması, özellikle kış mevsiminde ailelerde korku ve endişeye sevk etmiştir. K4 ve K11'in deneyimlerinde de bunu görmek mümkündür:

“Kız çocukların okula gitmesini engelleyen nedenler; endişeler: kırsal bölgelerde ikamet eden ailelerin en büyük endişeleri köylerinde okul olmaması ve çocuklarının okula devamlılığı sağlamaları için köyden daha uzak yerlere servis araçları ile transfer edilerek çocuklarının okula gitmesiydi. Engeller: bazı köylerde öğrencilerin okula gitmeleri için her gün yaklaşık 20 ile 35 km arasında servis araçlarıyla okullarına götürülmesi ve bu nedenle bölgenin kış aylarındaki olumsuz hava koşulları gerek öğrenci gerekse ailelerinin en büyük korkularıydı diyebiliriz.” (K4).

“Aile ve öğrenciler için engel ve endişeler bulunmaktadır. Engeller; bölgedeki olumsuz kış şartları ve neredeyse her köyde okul olmaması çok büyük engel. Endişeler; aileler çocuklarının başka köylerde bulunan okullara gönderilmesine pek sıcak bakmıyorlar.” şeklinde ifade etmişlerdir.” (K11).

Yapılan görüşmeler sonucunda araştırmaya katılan eğitim koçlarının kız çocuklarının okula gönderilme konusundaki dirençlerden maddi konulardaki

yetersizlikler öne çıkmaktadır. Bunun yanı sıra anne ve babanın okula karşı soğuk davranması ve pozitif bakmamaları ikinci bir sebep olarak görülmektedir. Üçüncü olarak kırsal bölgede yaşayan ailelerin köylerinde okul olmaması ve okula devam konusunda servis araçlarının kullanılması zorunluluğunun olması şeklinde ifade etmişlerdir

İkinci Tema: İkna Süreçleri

Bu tema iki alt tema şeklinde açıklanmıştır (Tablo 3).

Tablo 3: İkinci Tema ve Alt Temalar

Tema Adı	Alt Temalar
İkna Süreçleri	İkna stratejileri
	Kazanımlar

İkna stratejileri: Kız öğrencilerin okula erişimlerinin sağlanması ve okula devamlarının iyileştirilmesine yönelik aile baskısının kırılması, eğitim alınmaması durumunda gelecekte yaşanabilecek sorunların öğrencilere uygun bir dille aktarılması ve maddi konularda yeterli güce sahip olmayan ailelere Sosyal Hizmetler Kurumu aracılığıyla gerekli yardımların sağlanması gibi faaliyetler projenin başarılı olmasına yardımcı olmuştur.

Araştırmaya katılan eğitim koçlarının kız çocuklarının okula erişim ve devam oranlarının iyileştirilmesi konusundaki görüşleri şöyledir: K3 “saptanan dirençlerin kırılması için ve okula karşı olumlu tutum geliştirmelerine yönelik görüşmeler yapıldığını” ifade etmiştir. İkna süreci K5’in anlatımlarından “zaten okumak isteyen kız çocukların aileleri ile birebir görüşülerek, engellerin ortadan kaldırılması ve gerekli destek verildikten sonra daha olumlu bir tutum içine girilmesi” şeklinde gerçekleştiği görülmektedir. Eğitim koçlarının aileler ile görüşmeleri ikna stratejilerini içermektedir. Bazı görüşmelerde eğitimin önemi ve öğrenci-aile için faydalarının açıklanması ikna stratejisi olarak kullanıldığı görülmektedir:

“Başarılı olan kız öğrencilerin maddi olarak kendi ayakları üstünde durabilecekleri, okullaşmanın ve okula gitmenin yararları konusunda aile ve öğrenci ile konuşuldu. Okul müdürleri ve rehber öğretmen eşliğinde bilgi verildi. Eğitimin önemi konusunda bilgilendirme sağlandı.” (K1).

“Öğrenciler ile yaptığım görüşmelerde: Okula devam etmeleri ya da okula yeniden başlamaları onların gelecekleri için ve aileleri için ne kadar faydalı olacağını anlatmaya çalıştım.” (K2).

K10'nun anlatımlarında görülen "Ailelerin özellikle babanın kız çocukların okula devam etmeleri için neredeyse hiçbir çaba içinde olmadığına tanık olduk." ifadesi önemli bir saptamadır. Özellikle köylerde aileler öğrencilerinin okula erişimi konusunda gerekli imkân ve bilgiye sahip değildirler. Köylü kendisi ve çevresi için okula erişim çabasına şahit olmadığı için çocukları için de ne yapacağını bilememektedir. Bu anlamda destekler önemli olmaktadır. K6, K8 ve K11 devletin ilgili kurumları ile iletişim kurma veya kurumlardan destek almanın önemine dikkat çekmişlerdir:

"Kız öğrencilerin okullaşmasını sağlamak için velilerle çok yoğun görüşmeler yapıldı, durumları uygun olmayan aile ve öğrencileri Sosyal Hizmetler Birimine sevk etmeye aracı olduk ve gerekli desteği almalarını sağladık." (K6).

"Öncelikle Milli Eğitim Müdürlüğü'nün yardımlarıyla belirlenen okul ve köylerde okula gidemeyen veya yarıda bırakmak zorunda kalan öğrenci ve ailelerine ulaşıldı." (K8).

"Özellikle kız öğrencilerin okula kazandırılması için okul müdürleri, rehber öğretmenler ve sınıf öğretmenleriyle koordineli çalışmamız olumlu oldu." (K11).

Araştırmaya katılan eğitim koçlarının ikna sürecinin başarısının önemli ölçüde ailenin ikna olması ile ilgili olduğu yönünde çok sayıda ifadeleri bulunmaktadır. K5 ikna çabalarının daha çok aileler üzerinde uygulandığını, K6 veli görüşmeleri ve okula karşı soğuk ve olumsuz tutum sergileyen kız öğrencilerin ikna edilmesi ve K10 ailelerin karar verici olan taraf olduklarını unutmamak gerektiğini ifade etmektedirler. Bu nedenle K1'in de ifade ettiği gibi öncelikle ailenin "kız çocuklarını okula neden göndermediği ve sebeplerin neler olduğu konusunda görüşülüp" ikna için uygun stratejinin belirlenmesi gerekmektedir. Eğitim koçlarının kullandıkları ikna stratejileri içinde aile ziyaretleri, iyi örnekler gösterme ve aile, öğretmen ve arkadaşlarının iş birliğinin etkili olduğunu görmekteyiz:

"Çocukları ikna etme sürecinde birçok aile ziyareti ve ikna etme çalışmaları yaptık. Kız çocuklarıyla yaptığımız görüşmelerde verdiğimiz ve gösterdiğimiz örnekler bu ikna çabalarında etkili olmuştur." (K2).

"Bu süreçte aile, öğretmenler ve arkadaşlarının iş birliği ve çocuğa gerekli desteğin verilmesi önemlidir. Böyle durumlarda çocuğu ikna etmek daha kolay olur." (K3).

"Aileyi çok sık ziyaret etme ve anne-babayı ikna etmek." (K7).

Eğitim koçları kız öğrencilerinin okula erişimlerinin sağlanması ve devamlarının iyileştirilmesine yönelik yapılan faaliyetleri; okul müdürleri, rehber öğretmenler ve sınıf öğretmenleri ile koordineli çalışılması, veliler ile eğitsel görüşmelerin yapılması, ailevi baskıların olduğu kız çocuklarının üzerindeki baskıların kırılmasının sağlanması ve maddi desteğe ihtiyacı olan ailelere Sosyal Hizmetler

Kurumu aracılığıyla gerekli yardımların yapılmasının sağlanması olarak ifade etmişlerdir. Ayrıca kız çocuklarının okula erişiminde ya da okula devamlarının iyileştirilmesinde etkili olan ikna tekniklerinin kullanılması, aile ziyaretleri yapılması ve aileyi ikna çabalarının işe koşulması, paydaşlar ile iş birliği yapılması, kamu kurumlarının ve sivil toplum kuruluşlarının desteğinin alınması gerektiğini vurgulamışlardır.

Kazanımlar: Eylem araştırmasıyla eğitim, psiko-sosyal, etkililik, süreklilik, kalıcı etki, devamın sağlanması ya da iyileştirilmesi gibi kazanımlar sağlandığı görüşüne ulaşılmıştır. Kız çocuklarının okula erişimlerinin sağlanması ve devam oranlarının iyileştirilmesi eylem araştırması; maddi, manevi, ailevi, sosyal ve coğrafi konum gibi faktörlerden dolayı okula hiç gitmeyen veya okulu bırakmak zorunda kalan özellikle kırsal bölgelerde bulunan kız çocuklarının okula kazandırılmasını amaçlamaktadır. Bu çalışmayla kızları kayıran bir pozitif cinsiyet ayrımcılığı yerine kız-erkek eşitliğinin sağlanması, kırsalda bulunan kız çocuklarının topluma bilgili bireyler olarak kazandırılması ve ülkenin eğitim seviyesinin yükseltilmesi beklenmektedir. Bu araştırma, kız çocuklarının öğrenimlerini tamamlamasına, kırsal bölgelerdeki kız çocuklarının topluma faydalı olmasına ve onların da toplumun bir bireyi olarak görülmesi gibi katkılar sağlamaktadır.

K1 bu eylem araştırmasının kız çocuklarının okul erişimlerinin sağlanması ve devam oranlarının iyileştirilmesi konusunda sağladığı yararlarla ilişkin düşüncelerini “birebir görüşmelerde kız çocuklarının okula erişimleri önündeki cinsiyet, toplumsal roller ve kırsal koşullardan kaynaklanan engellerin ikna ile ortadan kalktığı” şeklinde ifade etmiştir. K2’de benzer bir deneyimi yaşamıştır. O da görüşmeler sayesinde devam edemeyen öğrencilerin devamının sağlandığını belirtmiştir. Diğer eğitim koçlarının bu konudaki görüşlerine bakıldığında görüşmelerin okula erişim ve devamı arttırdığı anlaşılmaktadır:

“Bu proje, özellikle kırsal bölgelerde okula gidemeyen veya okula devamı sağlanamayan öğrencilerin okula gitmelerine ve devamın sağlanmasına başarılı bir şekilde vesile oldu.” (K4).

“Öğrenciler birebir takip edilerek başarıya ulaşmaları sağlandı. Yapılan saha çalışmaları sonucunda kız çocuklarının okullaşmalarına ve devam sağlamalarına neden olduk.” (K5).

“Proje eğitsel anlamda süreklilik, psiko-sosyal anlamda okul ile öğrenci arasında iletişimin güçlenmesine yardımcı oldu.” (K6).

“Bu proje sayesinde kız çocuklarının okullaşma oranında artış sağlandı. Çocukları eğitime dâhil etmek kesinlikle çok güzel bir duyuydu. Özellikle okula gitmeye hevesli ancak gidemeyen kız çocuklarını okula kazandırdıktan ve devamını sağladıktan sonra kız çocuklarının içinde bulunduğu duygusal sevinçlerini hayranlıkla izlemiş olduk.” (K7).

“Proje sayesinde okuldan uzak kalan özellikle kız çocuklarına ulaşılması ve onları tekrar okula kazandırılması olumlu sonuç oldu.” (K11).

Genel olarak eğitim koçlarının görüşleri, çoğunlukla kırsal bölgelerde bulunan kız çocuklarının okula erişim oranlarının arttığı, okula devam oranlarının iyileştiği şeklindedir. Doküman analizi sonuçlarına göre, çalışma kapsamında okula erişimi sağlanan öğrenci sayısı 50’dir. Devamı sağlanan ve iyileştirilen öğrencilerin oranı ise %20’dir.

Araştırmaya katılan eğitim koçları okula erişimi veya devamı sağlanan kız çocuklarının eğitsel, sosyal, psikolojik gelişim, iletişim, girişimcilik, özgüven ve mutlu olma gibi açılardan kazanımlarına dikkat çekmişlerdir. K3 “Okullaştırılan veya okula devamı sağlanan kız çocukları ilk başlarda kendilerini etraftan, çevreden ve arkadaş ortamından sakındıklarını” bu nedenle okul içi süreçlere müdahale edilerek “koordineli bir şekilde kız öğrencilerin arkadaş, sınıf öğretmeni, okul rehber öğretmeni ve öğrencinin kendisiyle yaptığımız görüşmeler sonrasında öğrencinin bu engelleri” aştığını belirtmektedir. K1 ise öğrencinin okula erişim ile kazanımını “sosyal-psikolojik gelişim” olarak tanımlamakta ve “çocuğun kendini bir gruba dâhil etmesi, kendi fikirlerini belirtmesini sağlanmıştır.” şeklinde ifade etmektedir. Bu konuda diğer eğitim koçlarının da saptamaları aynı yöndedir:

“Okullaştırdığımız ve devamını sağladığımız öğrencilerin okul içerisinde çok hızlı bir şekilde sosyalleşerek arkadaş edinip, çekingen ve negatif düşüncelerinden vazgeçtiklerine tanık olduk. Devamını sağladığımız öğrencilerin ayrıca aile, öğretmen ve arkadaşlarıyla çok iyi iletişim kurmaya başladıklarına tanık olduk.” (K4).

“Okula kazandırılan çocukların özellikle kız çocukların okula devamı sağlandıktan sonraki sevinçleri çok güzel bir duyuydu.” (K7).

“Okullaştırdığımız kız öğrencilerin devamı sağlandıktan sonra çok hızlı bir şekilde okula uyum sağladıklarını, arkadaş edindiklerini ve öğretmenleriyle çok iyi iletişim kurduklarına tanık olduk.” (K11).

Eğitim koçları, okula erişimi sağlanan ya da devam oranları iyileştirilen kız öğrencilerin kazanımlarına ilişkin gözlemlerini “okula erişimi sağlanan kız öğrencilerin öğretmen ve arkadaşlarıyla daha iyi ilişkiler kurarak sosyalleştikleri ve okula çok hızlı uyum sağladıkları” şeklinde ifade etmişlerdir.

Okula erişimi sağlanan veya devam oranı iyileştirilen kız çocuklarının yaşadıkları duygu ve hislere ilişkin gözlemleri/izlenimleri ise K1 “özgüven duygularının gelişmesi, kendi fikirlerini ifade etmeleri, yeni şeyler öğrenmeleri, bilgilerini yenileyip kendilerini geliştirmeleri”, K2 “mutlu ve istekli olduklarını” ve K3 “ kız öğrenciler ilk başlarda genelde çekingen olurlar, arkadaşlarıyla konuşmazlar soru sorulduğu zaman cevap vermezler, arkadaşlarıyla oyun oynamazlar, ama okula alıştıktan sonra bu durum tamamen tersine döner.” şeklinde ifade etmişlerdir. Söz konusu duygusal dönüşüm okula devamın bir

göstergesi olduğundan önemlidir. Bu durum diğer eğitim koçlarının anlatımlarında da görülmektedir:

“Okullaştırdığımız özellikle kız öğrencilerde ilk başlarda içine kapanıklık utangaçlık gibi durumlar olduklarını gözlemledik, ancak zaman ilerledikçe ve okula devamları sağlandıkça bu durumun tam tersine döndüğünü söylemek mümkün.” (K4).

“İlk başlarda korkuları ön plana çıkıyordu, ardından yeterli ikna ve iletişim gerçekleştirildiğinde olumsuz hisleri yenip daha heyecanlı ve istekli bir öğrenciye dönüştüler.” (K5).

“Aile görüşmelerinde aile baskısından çekinen kız çocukları duygu ve düşüncelerini gizlediğini ve kendilerini ifade edemediklerini gözlemledik, ancak okula devamı sağlanan öğrencilerde bir süre sonra değişimler gözlemledik. Bu değişimler oldukça olumluydu. Kız öğrenciler ailelerinin onların okula gitmesini kabullenmiş olarak gördükleri için daha açık sözlü ve ifadelerini aktarabiliyorlardı.” (K7).

“İlk başlarda çekingen davranıyor olsalar dahi okula devamları sağlandıktan sonra duygusal ve sosyal değişiklikler gözlemledik.” (K9).

Eğitim koçları okula erişimleri sağlanan ya da okula devam oranları iyileştirilen kız öğrencilerin bu süreçte yaşadıkları duygu ve hislere ilişkin gözlemlerini, özgüven kazanarak fikirlerini özgürce ifade edebildiklerini belirtmişlerdir. Ayrıca öğrencilerin bilgilerini yenileyerek kendilerini geliştirdiklerini, okula erişimlerinin sağlandıktan sonra daha mutlu olduklarını ve ilk etaplarda çekingen davranışlarının duygusal ve sosyal yönden olumlu değişimler yaşadıklarını ifade etmişlerdir.

3. Tema: Eylem Araştırmasının Başarı ve Etkililiği

Eylem araştırmasının birçok paydaşın yardımıyla ve desteğiyle yapılmış olması çalışmanın başarı ve etkililiğini arttırmıştır. Eğitim koçları kız çocuklarının okula erişim ve devam oranlarının iyileştirilmesine yönelik eylem araştırmasının başarısına ve etkililiğine ilişkin düşüncelerini K2 “Proje etkili olmuştur; çünkü okula gitmeyen birçok öğrenci bu proje sayesinde tekrar okula devam etti ve devamları sağlandı.” şeklinde projenin çıktılarına dikkat çekerek ifade etmiştir. K5 de benzer bir argümanla eylem araştırmasının başarı ve etkililiğini savunmuştur. K6 ise “Proje Milli Eğitim, Sivil Toplum Kuruluşları ve öğretmenlerle birlikte yapılan çalışmalar sonrasında çok başarılı olmuştur.” şeklindeki ifadelerle başarı ve etkililik için işbirliği ve diyaloga dikkat çekmektedir. Diğer eğitim koçlarının başarı ve etkililik için saptamaları şöyledir:

“Proje konusu çok yararlıydı fakat bazı köylere ulaşım sıkıntısı yaşandığından öğrenciye ulaşılamamaktaydı. Yaşantıları, eğitime yeteri kadar önem vermemeleri, boş vermeleri gibi nedenlerle çocukların okula karşı ilgisiz kalmasına neden olmuştur. Kurslar verilerek yönlendirmenin yapılması projenin etkili olmasını

sağlamıştır. Ulaşım sıkıntısı yaşanmasaydı daha iyi etkileyebilirdi.” (K1).

“Projenin amacına yüksek düzeyde hizmet ettiğini düşünüyorum. Devamsızlık yapan birçok öğrenci okula kazandırıldı. Eğitsel psiko-sosyal açıdan eksiklikleri bulunan öğrencilerin eksiklikleri giderildi. Daha sağlıklı bir ortamda eğitimlerine devam etmeleri sağlandı.” (K3).

“Proje kesinlikle başarılı oldu, kız öğrencilerin okula gitmesi ve devamlarının sağlanması ayrıca okula uyum sağlamaları bunun bir kanıtı olarak söyleyebiliriz.” (K4).

“Proje sayesinde yaklaşık olarak 400’ü kız öğrenci olmakla birlikte toplamda yaklaşık 450 öğrenciyi tekrar okullaştırma başarısı gösterdik.” (K8).

Eğitim koçlarının çoğu eylem araştırmasının başarılı olduğu görüşündedirler. Eğitim koçları, kırsaldaki kız öğrencilerine yönelik yapılan eğitsel faaliyetler, verilen kurslar, Milli Eğitim, Sivil Toplum Kuruluşları ve öğretmenlerle birlikte yapılan faaliyetler ile çalışmanın başarılı ve etkili olmasının sağlandığını ifade etmişlerdir.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Türkiye eğitim alanında özellikle ilk, orta ve lise düzeyinde okula kayıt konusunda yüksek nicel oranlara sahip olmasına rağmen kız çocuklarının okul dışında kalmasına tam olarak engel olamamaktadır. Yukarıda ifade edildiği gibi birçok nedenin etkili olduğu bu sorunun çözümü için yeni yöntem ve teknikler çeşitli projelere konu edilmiştir/edilmektedir. Bu proje başka bir ifadeyle eylem araştırmasında ikna yolu ile çocukların okula erişimi ve okula devamları sağlanmaya çalışılmıştır.

Çalışmada eğitim koçları öncelikle sorunu tanımlamış, bu bağlamda dirençler ve engeller belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışmalar sonucunda maddi konulardaki yetersizlikler, anne ve babanın okula pozitif bakmamaları, kırsal bölgede yaşayan ailelerin köylerinde okul olmaması ve okula devam konusunda servis araçlarının kullanılması gibi etkenlerin kızların okula erişimlerinin sağlanmasına ve devamlarına engel olduğu saptanmıştır. Bu sonuç diğer araştırmaların ya da projelerin sonuçlarıyla da benzerlik göstermektedir (UNICEF, 2012). Eğitim koçları aileler ve kız çocukları ile birebir iletişime geçerek ikna sürecine girişmişlerdir. Süreçte okulun öğrencilere sağlayacağı faydalar gösterilerek, kaymakam, imam, muhtar gibi kamu kurumlarının temsilcileri ve sivil toplum kuruluşları ile işbirliği yapılarak kızlar ve aileleri ikna edilmeye çalışılmıştır. Eğitim koçları, okula erişim ve devam oranları, kızların eğitsel, sosyal, psikolojik gibi yönlerden gelişimlerinden yola çıkarak eylem araştırmasının etkili ve başarılı olduğunu belirtmişlerdir.

Her ne kadar kızların okula erişiminin ve devamının sağlanması konusundaki eylem araştırması etkili ve başarılı ise de okul dışında kalan kızlara modern bir

perspektifle bakılmaktadır. Diğer bir ifade ile eylem araştırması, toplumun okula ilişkin geleneksel tepkisine karşı geliştirilmiştir. Kızların topluma entegrasyonu yerine ondan kopacak şekilde ikna edilmişlerdir. Toplumsal duyarlılıkları dikkate alınarak bazı düzeltmeler ile toplumsal kültüre uyumlu bir okula erişim stratejisi yerine karşıtlık stratejisi kullanılmıştır. Sözelimi erken evlendirmelerden dolayı okula gönderilmeyen kız çocukların okula erişimi toplumsal algıda bir kırılmaya yol açabilir. Oysa okulun da evliliği teşvik ettiği fakat kızların okul ve mesleki kazanımlarından sonra olması gerektiği gibi bir söylem tercih edilmemektedir. Çünkü bu geleneğe karşı modern bir karşıtlık stratejisidir. Diğer araştırmalarda da ailelerin kültürel yapısı ya da değer yargıları okul terkinde ya da devamsızlık yapılmasında önemli bir etken olduğu ortaya çıkmıştır (Adıgüzel, 2013; Engin Demir ve Çobanoğlu, 2013). Ailelerin değer yargılarına uygunluğu tartışmalı bir konudur. Bazı ailelerin endişeleri, karma eğitime karşı oluşları gibi etkenler de sorunun nedenleri arasında sıralanmaktadır (İlhan Tunç, 2009).

Diğer bir tartışmalı boyut, sorunun fırsat eşitliği bağlamında ele alınmasıdır. Oysa zaten farklı fırsatlara sahip toplumsal katmanlardan dolayı sorunun ortaya çıktığı unutulmaktadır. Diğer çalışmalarda da bu görülmektedir. Oysa eğitim bir insan hakkıdır ve sorunun ele alınması gereken zemini hukukidir. Bir insan hakkı olarak eğitimin tüm cinsler, etnik ve inanç grupları için ayırım gözetilmeksizin sağlanması için hem uluslararası hem de ulusal hukuk metinleri (İnsan Hakları Evrensel Beyanname, Çocuk Hakları Sözleşmesi vb.) emredici bir şekilde bunu içermektedir. Bu da kızların ailelerinin dahi bunu engelleyemeyeceğini ifade etmektedir. Bununla birlikte eğitime erişim için ailesel ve sosyo-kültürel öğelerin de dikkate alınması gerekmektedir. Bazı araştırmalara göre (İlhan Tunç, 2009), karma eğitim yoluyla kız erkek eşitliğinin sağlanacağı öngörüsünün aksine durum kızların aleyhine işlemektedir. Bu durumu oluşmasında, bazı ailelerin değer yargıları başat rol oynamaktadır.

Koçluk ve ikna sürecinin etkililiği, sorunun çözümü için önemli bir imkân sunmaktadır. Fakat sürecin toplumun kızların okumasına karşı olduğuna ilişkin karşıtıktan kurtarılması gerekmektedir. Toplumsal kültür ve değerler ile birleştirilerek yeniden kurgulanması ikna sürecinin etkililiğini arttıracaktır. Aileler ile yapılan görüşmelerde görüldüğü gibi doğrudan bir okul karşıtlığı söylemine rastlanmamaktadır. Bu nedenle toplumun kızların okumasına karşı olmadığını kolaylıkla ifade edebiliriz. Aileler kızlarını uygun olmayan koşullardan ve bazı endişelerden dolayı okula göndermemektedir. Bunların dikkate alınması ve uygun çözümlerin oluşturulması, sorunun kalıcı bir şekilde ortadan kalkmasına yardımcı olabilir. Çünkü bu durumda toplumun kendisi destek olacaktır. Ayrıca iknanın her aile için ayrı bir şekilde uygulanması gerekir. Çünkü her aile aynı direnci göstermemektedir.

KAYNAKÇA

Adıgüzel, A. (2013). Kız çocuklarının okullulaşma engelleri ve çözüm önerileri: Şanlıurfa örneği. *EKEV Akademi Dergisi*, 17 (56), 325-344.

Bora, V. ve Taş, A. (2017). Kız çocuklarının ortaöğretime gönderilmeme nedenleri. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7 (1), 89-106

- Buyankara, M. (2015). *Zorunlu ortaöğretim kız çocuklarının eğitime katılımı açısından incelenmesi: Bingöl örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bingöl.
- Çal, F. Ö. ve Karaboğa, A. B. (2017). Kız öğrencilerin ortaöğretime devamlarının önündeki engeller. *Journal of Human Sciences*, 14 (2), 1298-1326.
- Demirtaş, H. A. (2004). Temel ikna teknikleri: Tutum oluşturma ve tutum değiştirme süreçlerindeki etkilerinin altında yatan nedenler üzerine bir derleme. *Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 19, 73-92.
- Demirtaş Madran, H. A. (2012). *Tutum, tutum değişimi ve ikna*. Ankara: Nobel.
- Eğitim Reformu Girişimi. (2017). *Eğitim izleme raporu 2016-2017*. Erişim adresi: http://www.egitimreformugirisimi.org/wpcontent/uploads/2017/03/EIR2016-17_12.10.17.web-1.pdf
- Engin Demir, C. ve Çobanoğlu, R. (2012). *Kızların okullulaşmasının önündeki engeller ve çözüm önerileri: Alan araştırması raporu*. Erişim adresi: http://kizlarinegitimi.meb.gov.tr/KEPI/files/img/2012.11.02b.1.3consolidatedreport_revised_final.pdf
- Erol, M. E. (2006). *Kız çocuklarının eğitimi: Eğitimde reform*. Erişim adresi: <http://80.251.40.59/education.ankara.edu.tr/aksoy/reform/reform/guz0506/erol.doc>
- Gürel, N. ve Kartal, S. (2015). Türkiye’de eğitime erişimin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *İlköğretim Online*, 14 (2), 593-608. doi: <http://dx.doi.org/10.17051/io.2015.60429>
- Gürgür, H. (2016). Eylem araştırması. A. Saban ve A. Ersoy (Ed.), *Eğitimde nitel araştırma desenleri* (ss.1-50). Ankara: Anı.
- Habacı, İ., İncekara, A., Ürker, A., Atıcı, R. ve Habacı, Z. (2013). Türk eğitim sisteminde okullaşma sorunları. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15 (2), 310-338.
- Hogan, K. (2007). *Başkalarını sizin gibi düşünmeye nasıl ikna edersiniz? İkna etmenin psikolojisi*. (T. S. Güneş ve E. Karanimoğlu, Çev.). İstanbul: Pegasus.
- İlhan Tunç, A. (2009). Kız çocuklarının okula gitmeme nedenleri: Van ili örneği. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6 (1), 237-269.
- Johnson, A. P. (2014). *Eylem araştırması el kitabı* (Y. Uzun ve M. Özten Anay, Çev. Ed.). Ankara: Anı.
- Karadağ, N. ve Balkar, B. (2015). Toplumsal kalkınmanın bir aracı olarak eğitim. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17 (1), 225-239.

- Kocabaş, İ., Aladağ, S. ve Yavuzalp, N. (2004, 6-9 Temmuz). *Eğitim sistemimizdeki okullaşma oranlarının analizi*. 13. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayında sunulan bildiri, İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Köse, M. (2016). Türkiye’de 1942-1946 yılları arası kız çocukların okullaşması sorununun günümüzle karşılaştırılması. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5 (1), 34-53.
- Larson, C. U. (2010). *Persuasion: Reception and responsibility*. Boston, MA: Wadsworth.
- Maya, İ. (2013). Türk eğitim sistemindeki cinsiyet eşitsizliklerinin AB ülkeleri ile karşılaştırılması. *Eğitim ve Bilim*, 38 (168), 69-84.
- MEB. (2011). *Özellikle kız çocuklarının okullulaşma oranının artırılması projesi*. <http://kizlarinegitimi.meb.gov.tr/KEP-I/tr/proje>
- MEB. (2017). *Milli Eğitim istatistikleri: Örgün eğitim 2016-17*. Erişim adresi: http://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/08151328_meb_istatistikleri_orgun_egitim_2016_2017.pdf
- Merter, F. (2007). Kızların okullaşması açısından bazı Avrupa Birliği Topluluğu üyesi ülkeler ve Asya ülkelerinin karşılaştırılması. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16, 221-244.
- Özbaş, M. (2012). Kız çocuklarının ortaöğretimde okullaşma oranlarına etki eden nedenlere ilişkin algıları. *International of New Trends in Arts, Sports & Science Education*, 1 (4), 60-71.
- Polat, O. (2008). Türkiye’de çocuk haklarının durumu. *Toplum ve Demokrasi*, 2 (2), 149-157.
- Pratkanis, A. & Aronson, E. (2008). *Propaganda çağı: İknanın gündelik kullanımı ve suistimali*. (N. Haliloğlu, Çev.). İstanbul: Paradigma.
- Stringer, E. (2004). *Action research in education*. Columbus, Ohio: Pearson.
- Sunar, S. (2016). *Türkiye’de ve başka ülkelerde okul terkleri ve devamsızlık*. Erişim adresi: <https://tedmem.org/mem-notlari/gorus/turkiyede-baska-ulkelerde-okul-terkleri-devamsizlik>
- Türk Dil Kurumu. (2017). *Genel Türkçe sözlük*. Erişim adresi: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK_GTS.
- UNICEF. (2003). *The state of the world’s children 2004: Girls, education and development*. New York: The United Nations Children’s Fund. Erişim adresi: https://www.unicef.org/sowc04/files/SOWC_O4_eng.pdf

- UNICEF. (2012). *Okul dışındaki çocuklar küresel girişimi: Türkiye raporu*. Erişim adresi: <http://www.unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/ulke-raporu-tr-14.1.2014.pdf>
- UNICEF (t.y.). *Haydi kızlar okula! The girls' education campaign 20-11-2005*. Erişim adresi: <https://www.unicef.org/turkey/pr/ge6.html>
- Yavuz, M., Özkaral, T. ve Yıldız, D. (2016). Kız öğrencilerin örgün eğitimlerini sürdürmeme nedenleri. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum*, 5 (14), 261-273.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (Genişletilmiş 10 baskı). Ankara: Seçkin.